

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Hovedbestyrelsesmødet	side	3
Afregningsprisen på mælk skal op igen ..	side	4
Fævejle Hovedgård	side	5
Klitgård i Husby	side	8
Mit livs erindringer	side	11
Blicher som landøkonom	side	12
Nyt fra kredsene	side	14
Roskilde Kloster	side	15
Hanssinelund	side	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening

oktober-november 2005

Nr. 378 - 61. årgang

Lilly og Iver Iversen Klit foran Klitgård i Husby Klit, hvor slægten har været fra før reformationen i 1536.

Læs om Klitgård på side 8.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21
(Formand: Bladudvalget)

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmskreds)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmeise
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen

»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelevej,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«,
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«,
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«,
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt
og Arkivudvalget)

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«,
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

A.C. Winther Hansen,

»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wetche

»Hvanstrup«,
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund

»Vanggård«,
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Lørdag den 15. oktober begyndte med nyheden om, at kronprinsessen havde født en søn i nattens løb. Vi ønsker tillykke, og hejser flaget for den glade begivenhed.

Vejret er med, og alle er glade, TV sender dagen lang, og det bærer præg af tomgang, men også stor glæde hos alle medvirkende. Jeg tager det som udtryk for, at vort kongehus har en utrolig stor opbakning i Danmark.

I den forløbne uge har vi holdt hovedbestyrelsesmøde, og under konstitueringen meddelte vor hidtidige næstformand A.C. Winther Hansen, at han ikke ønskede at fortsætte som næstformand og som formand for bladudvalget. Det er en beslutning, som hovedbestyrelsen tager til efterretning, og har som afløser valgt Peter Mouritsen, Sædding Storgård ved Nr. Nebel. Jeg byder Peder Mouritsen velkommen til dette arbejde, og håber og tror på et godt samarbejde. Der skal her lyde en stor tak til A. C. Winther Hansen, for hans store og idfyldte arbejde for Dansk Slægtsgårdsforening. Det har været spændende at arbejde sammen med A. C., og folk der kender os, ved at vi bestemt ikke er enige om alting, og at vi ind imellem har taget nogle brave diskussioner om dette og hint, mest på den politiske front, men det har aldrig forhindret et godt og loyal samarbejde for vor forening. Tak også for mange spændende møder, også med vore familier, og for den iderigdom og udfarenhed, som altid har præget dig. De bedste ønsker til dig og Ellen, og jeres store familie for fremtiden.

Vi nyder alle den utroligt smukke oktober, og glæder os over det smukke efterårsvejr, der nu har været et par måneder, og undres over, at sommeren kom efter den i kalenderen fastsat tid.

For mange af os, står tiden i kommunalvalgets tegn. Den nye struktur, giver mange udfordringer for dem der får job i de nye bestyrelser. Alle valg er spændende, men dette er uforudsigeligt, og mere spændende end nogen sinde. Jeg fornemmer, at vi får en livlig valgkamp til de nye kommuner, men det bliver nok som vanligt svært, at sparke debatten i gang til regionsvalget. Spændende er det, og om nogle få uger, ved vi meget mere om, hvem der får den politiske indflydelse i de nye kommuner.

Hermed en oktoberhilsen til den nye prins, hans glade forældre, og alle i andre.

*Kate og Carl Martin Christensen
Kaaregaard, den 15. oktober*

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82

E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansv. 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 379 udkommer omkring
den 20. december 2005. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. november 2005.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation A/S
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mega.dk*

Hovedbestyrelsesmødet

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse afholdt sit efterårsmøde den 12. oktober i Dansk Landbrugsmuseums lokaler på Gammel Estrup.

Meddelelser

Landsformand **Carl Martin Christensen** indledte mødet med at takke Himmerlandskredsen for et særdeles veltilrettelagt og godt gennemført årsmøde i og omkring Løgstør. Derefter fortalte landsformanden, at nu havde han afhændet det meste af sin jord, og sad tilbage med bygningerne og 5,5 ha. Så orienterede formanden om turen til Irland og sin samtale med rejsearrangør Inger Mols angående det meget uheldige forhold omkring indkvarteringen i Tralee. Men bortset fra dette, så havde medlemmerne en rigtig god tur. Angående Jens og Anna Jensens Fond kunne Carl Martin Christensen oplyse, at bestyrelsens ønske om, at afviklet fonden ved at udbetale rejselegater af hovedstolen, ikke er tilladt, og derfor må man acceptere færre legater, for afkastet er ikke så stort længere.

Foreningens kasserer og sekretær, **Inger M. Hansen** fremlagde regnskabet for første halvår, og det blev taget til efterretning. Medlemsstatistikken viser en svag stigning, hvis alle restanterne får bragt deres gældsforhold til foreningen ud af verden. Informationsbrevet om Slægtsgårdsforeningen blev fremlagt, og der blev fremsat forslag til en ændring, så det kulturelle i foreningens virke blev fremhævet.

Fra arkivet berettede arkivar **Ejgil Overby**, at der i det sidste halvår ikke har været selskaber på arkivet, men 113 personer er mødt op, hovedparten med levende interesse i, hvad de har kunnet finde. Mængden af e-mails har været lidt mindre. For at udbrede kendskabet til arkivet, har vi fremstillet en smuk folder, som kan uddeles, hvor som helst. Helge Sørensen er næsten færdig med at registrere Salomon J. Frifelts store samling af papirer, jeg siger næsten, for familien Frifelt finder stadigvæk materiale frem. Hertil kommer samlingen af bøger, som Frifelt har skrevet, en samling vi gerne vil have komplet. Vi har lige modtaget "Bogen om I. C. Christensen". Helge Sørensen er i gang med at registrere de mange bøger på vores bibliotek både med emne og forfatter. Lad mig til slut nævne det gode forhold vi har til museerne og deres medarbejdere, et forhold der gør, at vi er glade for at arbejde på Gammel Estrup.

Fra bladudvalget kunne **redaktøren** fortælle om det kommende blad, og om et par interessante gårdbesøg dagen før mødet. Han er altid glad for henvendelser om gode emner blandt slægtsgårdene, men også taknemmelig for andet relevant stof. Der er indgået aftale med dr. phil. Erik Helmer Pedersen, tidligere docent ved Institut for Historie ved Københavns Universitet, om en artikelserie om danske forfatteres syn på landbruget, og den venter redaktionen sig meget af.

Ved hovedbestyrelsesmødet den 12. oktober valgtes Peder Mouritsen, Sædding Storgård til ny næstformand for Dansk Slægtsgårdsforening. Han overtager også formandsposten for bladudvalget.

Den afgående næstformand, A. C. Winther Hansen, ønskede at trække sig tilbage efter 9 år som næstformand, og i samme åremål har han været formand for bladudvalget. A. C. Winther Hansen har været formand for Himmerlandskredsen siden 1987 og har været i hovedbestyrelsen siden 1988.

Rejseudvalget arbejder med en tur til Estland.

Konstitueringen

Ved konstitueringen blev Carl Martin Christensen genvalgt, hvorefter han sagde, at det blev hans sidste år som landsformand. Efter 18 år på posten kan det være vanskeligt fortsat at tilføre foreningen noget nyt, så næste år skal der vælges en ny landsformand. Næstformanden gennem de sidste 9 år, A. C. Winther Hansen, havde meddelt, at han ikke ønskede genvalg til næstformandsposten og han ønskede at forlade bladudvalget, hvor han også er formand. Til ny næstformand valgtes Peder Mouritsen. Forretningsudvalget består af landsformanden, næstformanden og Karen Jacobsen, men man besluttede derefter, at forretningsudvalget opgår i bladudvalget. Til arkivudvalget genvalgte: Jens Skytte, Knud Høstgaard Møller og Henry Slemming. Nyvalgt blev Anne Lis Ladefoged, som ved den efterfølgende udvalgsrunde blev valgt til formand for arkivet. Bladudvalget havde genvalg af Elise Jensen og Peder Mouritsen og nyvalgt blev Karen Jacobsen. Bladudvalget tiltrædes af landsformanden, sekretæren, arkivchefen og redaktøren.

Årsmødet 2006

Årsmødet 27. – 28. maj 2006 i Horsens blev gennemgået af formanden for den arrangerende kreds – Vejlekredsen, Niels Christian Jørgensen, og det bliver et interessant årsmøde, der venter deltagerne. Lørdag formiddag samles vi på Søndergård i Løsning. Årsmødet og aftenfesten holdes på Bygholm Park Hotel, og udflugtsdagen begynder i Daugård kirke og derefter besøg på Ørumgård og Klejsgård. Det blev oplyst, at der arrangeres fortur fra de østlige øer.

Årsmødet 2007

Det er Vestsjællandskredsen som indbyder, og dagene bliver 2. og 3. juni. Mødestedet bliver Sydvestsjælland med årsmøde og overnatning på Kobæk Strandhotel ved Skælskør.

Nyt fra kredsene

Derefter var det tid til den traditionelle inspirationsrunde, hvor hver kreds fortalte om deres aktiviteter og ideer.

Eventuelt

Efterhånden var man nået punktet eventuelt, og det gav anledning til drøftelse af foreningsstrukturen i forhold til den nye regionsstruktur, hvor landsformanden sagde, at Dansk Slægtsgårdsforening har den struktur som er funktionel, og vi holder fast ved de eksisterende 15 kredse.

Afregningsprisen på mælk skal op igen

Af formand Peder Mouritsen,
Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter

For Danske Mælkeproducenter har afregningsprisen absolut højeste prioritet i opfattelsen af, om ens mejeri gør det godt eller skidt. Det er opmuntrende, at den tilbageværende underskov af mindre mejerier fra en kant af kan afregne med en bedre pris end storebror Arla Foods. Det fortjener de stor ros for, og på den baggrund er der bestemt ingen grund til at se skævt til dem endsige at genere deres afsætning. Det har aldrig været i producenternes interesse, at mejerier skulle føre krig mod hinanden, hverken på pris eller på indvejning. Jeg så hellere, at mejeri og landbrugets organisationer fandt fælles veje til at hæve afregningsprisen.

Afskaf overproduktion

Det er frustrerende at se, at supermarkedernes udsalgspris på mælk oftest er lavere end prisen på kildevand. Det er i hvert fald et tydeligt udtryk for, at prisen ikke længere afspejler omkostningerne til fremstilling af varerne. Afregningsprisen på mælk er nu så lav, at produktionsøkonomien er truet. Ikke kun her i landet men for en stor del af producenterne i hele Europa. "Der er overproduktion i Europa" får vi at vide af mejeriet. Hvis det virkelig er årsagen til de lave afregningspriser, så lad os dog komme denne overproduktion til livs i stedet for at øge kvoten, som det er vedtaget i EU-regi.

Kvoten ned med 10 pct.

Hvis en overproduktion på måske 10 pct. kan smadre prisen på hele produktionen, så må disse 10 pct. blive afsat med et bragende underskud, som producenterne betaler via en lavere afregningspris. De eneste vindere er de ansatte på mejeri-

et, som hæver deres løn for en urentabel produktion. Mejeriledelsen er naturligvis godt tilfredse med at opretholde et stort produktionsomfang. Og hidtil er det ikke blevet oplyst, hvordan indtjeningen er fordelt på produkter. I Amerika er en række producenter gået sammen om et såkaldt CWT-program, som giver producenter støtte for at forlade mælkeproduktion. Måske skal vi i Europa overveje at beskære alle kvoter med 10 pct. og begrænse mejeriernes produktionskapacitet tilsvarende. Hvis det kan få afregningsprisen til at stige bare otte pct. ville producenterne være godt kørende.

Nødvendig reorganisering

Jeg ved ikke, om det er en god løsning, men jeg kan se, at hele andelstanken og -systemet trænger til en fordomsfri reorganisering. Ser man på, hvordan mælkeproducenter både i og udenfor Europa afsætter mælk, så er der ideer nok at få inspiration af. En lav transportomkostning kan være løsningen på mange problemer med afsætning. I Amerika er det ikke unormalt at flytte råmælk 2.000 km i tankbil. Herhjemme vil det koste cirka 25 øre pr. kg at sende en tankvogn fyldt med mælk til Norditalien. Det koster fem øre at få Arla Foods til at afhente mælken. Byder et Italiensk mejeri således 20-25 øre eller mere over prisen, ja så er det en bedre afregning, end vi er vant til. Men som mejeristrukturen er i dag, er det indlysende, at det er landmanden selv, der skal opsøge den gode forretning. I udlandet har jeg også set, hvordan en ansat mælkehandler udelukkende havde til opgave, at skaffe den bedste pris til en gruppe på omkring 30 leverandører. Er det måske også løsningen for os? I europæisk regi deltager Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter i et arbejde, der skal tvinge afregningsprisen op ved at stå sammen om kravet om højere pris. De nævnte ideer er tanker, der ligger fjernt fra den danske mælkeproducent i dag, men i virkeligheden skal vi kun til England, hvor Arla Foods overbyder andre mejerier for at aftage mælken.

Endnu en fusion

I øjeblikket står de fleste danske mælkeproducenter overfor endnu en fusion, og endnu en gang bliver vi lovet bedre afregningspris. Indtil nu er vi desværre kun blevet skuffet over størrelsen af fusionsgevinster. Hvis vi havde fået udbetalt alle de prisstigninger, som vi er blevet lovet ved den række af fusioner, de fleste af os har været igennem, ville vi nok kunne skåle i kølig hvidvin under sydens parasoller frem for at drikke kaffe til kredsmøderne.

Jeg håber, at hele produktionskæden fra producent til mejeri samt Dansk Landbrug, Dansk Kvæg og især Mejeriforeningen vil være med til at tænke nye tanker og i hvert fald ikke spænde ben for producenternes initiativer for at få afregningsprisen hævet. Hvis vi ikke kan overleve på de hjemlige mejeriers afregningspris, så er jeg sikker på, at driftige producenter vil finde nye kanaler.

Peter Mouritsen, Sædding Storgård er formand for Danske Mælkeproducenter og nyvalgt næstformand for Dansk Slægtsgårdsforening.

Fævejle Hovedgård

Fævejles hovedbygning er opført i 1875 efter tegning af arkitekt Ejnar Lange, Århus. De tre generationer på Fævejle er: Mathilde, Jens Hjort Jensen og Karen Mønsted Jensen samt Kay Brorson-Mønsted.

Fævejle hovedgård nær Grenå ejes af Karen og Jens Hjort Jensen, som overtog gården i 2003 efter hendes far, Kay Brorson-Mønsted, og de er sjette generation.

Landbruget

Fævejle har 160 ha i drift, og de dyrkes i maskinfællesskab med Jens Hjort Jensens far og bror, Knud Erik Jensen og Mogens Hjort Jensen, der har Bakkegård I/S, og dette fællesskab omfatter 600 ha. Endvidere er der på Fævejle afbyggergården Døvmærk med 48 ha, hvor der produceres 9.000 slagtesvin om året. Til Fævejle hører endvidere 20 ha skov og lidt eng.

For hundrede år siden bestod gårdens af 240 tdr. land ager, 15 eng, 4 strandkant, 30 skov og udtørret areal 76, have og gårdsplads 3. Besætningen bestod af 80 køer, 32 stk. ungkvæg og kalve, 4 tyre, 12 heste, 4 plage og føl 2 trækstude samt 8 får. Der solgtes årligt ca. 50 fedesvin. Kvægbesætningen vedligeholdtes ved eget tillæg der var af jysk race. Folkeholdet omfattede 1 forvalter, 1 fodermester, 1 stalddkarl, 2 røgttere, 2 – 3 karle, 2 piger, 6 – 7 daglejere og i roer og høst 2 polske piger ekstra.

Historien

Fævejles historie kendes fra begyndelsen af 1400-tallet, da den ejedes af Anders Eysen, som overdrog den til sine to svigersønner. De solgte den i 1429 til Otte Nielsen Rosenkrantz til Hevringholm. Fævejle nævnes da som et øde byggested,

og senere blev den lagt under Århus Domkapitel. I 1580 mageskiftede Domkapitlet Fævejle med Kronen, som året efter mageskiftede gården med Ivar Iuel til Lykkesholm. I de følgende år var den ejet af slægterne Rantzau, Rosenkrantz, Bryske, Sandberg og Rostrup. I 1648 købtes den af rigsråd Frederik Reedtz, efter hvis død i 1659 den med 20,5 tdr. hartkorn kom til sønnen, amtmand Jørgen Reedtz og svigersønnen Erik Hardenberg Gyldenstjerne. De solgte i 1664 Fævejle til den tidligere sekretær i Tyske Kancelli Matheus Rudolphs Reinfranck. I sit ægteskab med Karen Rasmusdatter Helkand, enke efter islandsk købmand Mikkel Nansen, søn af borgmester Hans Nansen i København, kom Reinfranck i besiddelse af betydelige midler, som satte ham i stand til at købe strøgods på Djursland. I sit første ægteskab havde Karen Nansen døtrene Karen, der blev gift med Peter Schumacher Griffenfeld, og Sophie, der i 1672 ægtede amtmanden over Kalø amt, Christian Gersdorff. Reinfranck havde i ægte med Karen Nansen datteren Lisbeth Margrethe f. 1663. Kun blev 12 år gammel trolovet med en søn af kong Frederik den Tredjes kansler Theodor Lente, sekretær i Tyske Kancelli Christian Lente. Trolovelsen fandt sted i Griffenfelds hus. Christian Lente var en ambitiøs mand, der havde valgt Lisbeth Margrethe fordi det nære forhold til rigskansler Griffenfeld kunne befordre hans egen karriere. Efter Griffenfelds fald i 1676 afbrød Christian Lente forbindelsen. Faderen og Gersdorff protesterede, men efter Reinfrancks død i 1680 blev sagen opgivet, og den forstødte brud, der af faderen var indsat som arving til Fævejle, ægtede i 1685 præsten til gårdens sognekirke, Frederik Thomsen Lyngbye.

Fæveje set fra Lyngbyvej. Tidligere udgjorde pladsen foran hovedbygningen et lukket gårdrum, og selve gårdspladsen et andet. Nu er bygningsmassen reduceret, sidst blev kostalden revet ned i 2004. Til gengæld blev der i 1995 opført et meget stort og tidssvarende maskinhus.

I 1681 købte Iver Juul Høeg Fæveje. Samme år oprettede han baroniet Høgholm af gårdene Bjørnholm, Lykkesholm og Fæveje. Fæveje var da sat til 40 tdr. hartkorn med 209 tdr. land dyrket areal. Fæveje hørte til baroniet indtil 1802, da besidderen, Pauline Fabricius-Tengnagel, enke efter generaløjtnant Johan Frederik Sehested, fik tilladelse til at ophæve majoratet, og hun solgte Fæveje til forpagter Knud Høyer. Fæveje stod for 40 tdr. hartkorn fri hovedgårdsjord, 59 tdr. tiendehartkorn (kirkegods) og 202 tdr. hartkorn bøndergods. Den nye ejer solgte betydelige dele af kirke- og fæstegodset fra, og efter hans død i 1821 solgte boet Fæveje til P. J. Møller, senere ejer af Constantinborg.

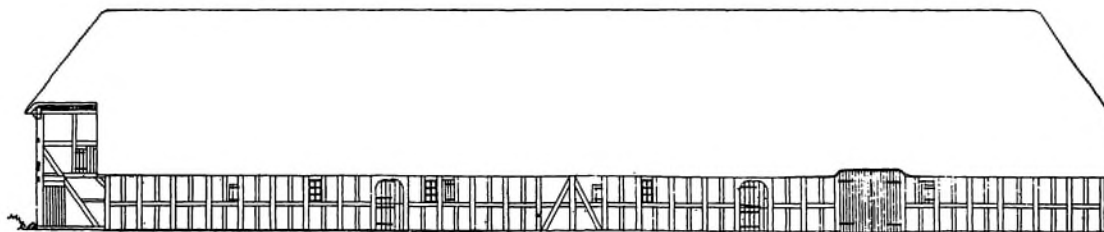
I 1833 solgte P. J. Møller Fæveje til brødrene Anchon og Peter Mørk Mønsted, ejere af Lykkesholm. Samme år delte brødrene de to hovedgårde imellem sig, så P. M. Mønsted fik Fæveje. P. M. Mønsted døde i 1864 og enken Bolette Christiane Dahl sad med gården til 1868, da sønnen Nikolai Jean Arnold Mønsted overtog gård og gods. Han var født på Fæveje i 1837 og gift med Margrethe Secher fra hovedgården Vedø. N. J. A. Mønsted lod i 1875 den nuværende hovedbygning opføre efter tegning af arkitekt Ejnar Lange. I 1906 forpagtede sønnen Peter Mørk Mønsted (1875-1851) Fæveje, som han overtog i 1918. Han var gift med Anna Brorson Hansen (1878-1959), efterkommer af salmedigter H. A. Brorson. I 1934 udstykkedes gården Døvmark, som sønnen Ivar Brorson-Mønsted fik i forpagtning. Ivar Brorson-Mønsted (1904-1991), købte i 1945 Fæveje og Døvmark. I 1963 overtog sønnen Kay Brorson-Mønsted

Døvmark, og 1. august 1973 købte han hjemmet. Efter at have ejet Fæveje i 30 år og gennemført store reguleringer af gårdens omfattende bygningsmasse, trak han sig tilbage til Døvmark og lod pr. 1. august 2003 datteren og svigersønnen – Karen og Jens Hjort Jensen blive sjette generation. De blev gift i 2002 og har børnene Matilde på 3 år og Johannes på 1.

Mønsted

Slægten Mønsted var i 1800-tallet en udbredt godsejerslægt på Djursland, men den har også sat sig mindst to solide spor i vor nationale historie. Otto Christopher Mønsted var fra 1799 til 1804 ejer af Ingvorstrup Hovedgård. Han overtog i 1802 Lykkesholm, og i 1833 Fæveje. Samme år overtog to af hans sønner Lykkesholm og Fæveje, som de delte imellem sig. En tredje søn, Niels Secher Mønsted, var ejer af Lyngsbækgård og her fulgte et par generationer efter. Niels Secher Mønsted havde også en søn, som alle kender i dag, nemlig industrimanden Otto Mønsted, der efter års handel med smør oprettede den første margarinefabrik i Danmark. Peter Mørk Mønsted, der sad som første generation på Fæveje havde foruden sønnen Nikolai Jean Arnold Mønsted, der arvede Fæveje, også sønnen, Otto Christian Mønsted, der havde Balle Mølle og møllegård. Hans søn er den kendte landskabsmaler Peter Mørk Mønsted. Et sted står om maleren P. Mønsted: "Illussionsvirkningen har været hans hovedformål som maler, og på det punkt har han ofte nået det imponerende. Ingen har som han formået at fængsle publikum med sine soltindrende snebilleder eller grønt gennemlyste skovinteriører."

Bindingsværksladen.
Opmaaling (1940) i Nationalmuseet.

Tegning fra 1940 af den store gamle bindingsværkslade som blev opført i 1780'erne.
Dengang blev tømret sejlet gennem Kolindsund ind til gårdens mark, hvorfra det fragtedes op til gården.

Bygninger

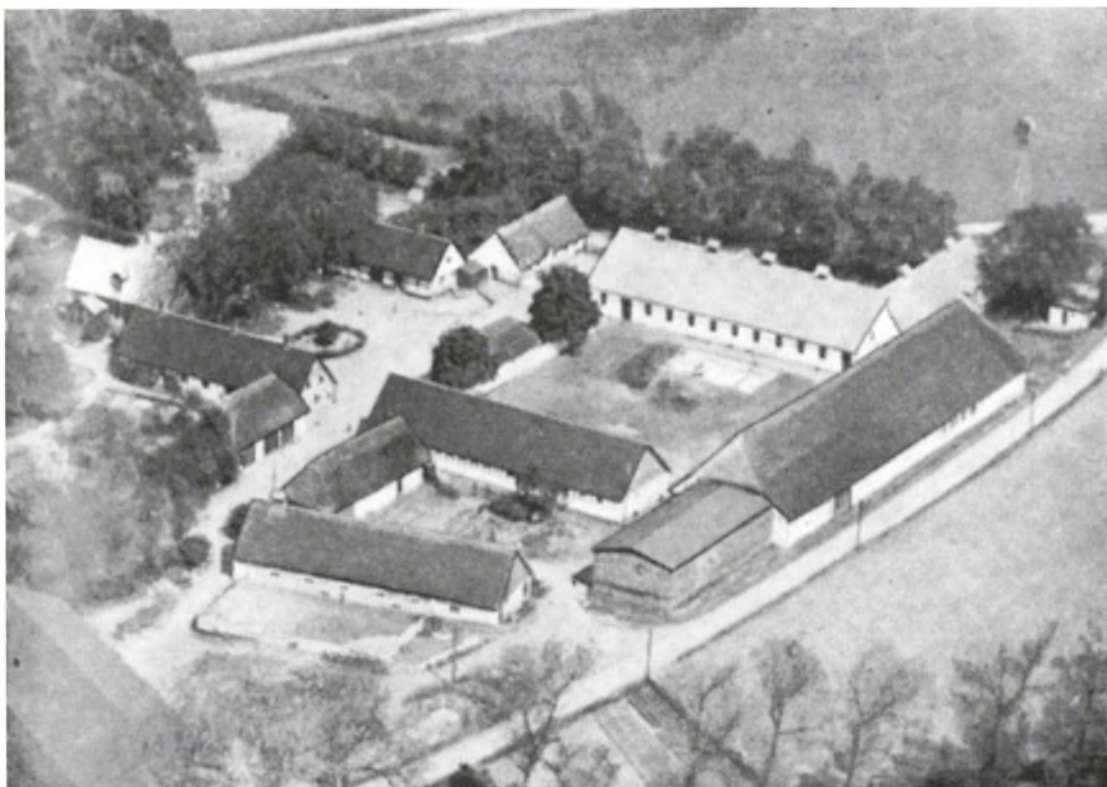
Fævejles gamle hovedbygning var en trefløjet bygning, som i 1875 blev erstattet af den nuværende. Den er opført over høj kælder og har foruden gennemgående frontispice en kort tværføj ved hver gavl. Arkitekt var Ejnar Lange fra Århus. Mellem hovedbygningen og de egentlige avlslænger ligger to fritliggende sidelænger, hvor den nordlige rummede vaskehus og fodermesterbolig, mens den sydlige var indrettet med værelser til folkene.

Hovedbygningen er et interessant stykke herregårdsarkitektur. I nogen litteratur er den omtalt som opført i villastil, men det er et fejlskøn. Hovedbygningen er et typisk dansk herregårdsbyggeri fra den tid, da de gamle stilarter – gotik og renæssance – igen fandt anvendelse. 1800-tallets anden halvdel kaldes historismen, fordi man søgte tilbage til herregård-

enes bygningskulturelle rødder. Fævejles hovedbygning rummer i sin bygning træk, der er hyppigt anvendt ved hovedbygninger til mindre herregårde. En hovedfløj over høj kælder med gennemgående frontispice og to korte tværføje. Det der gør hovedbygningen så anderledes – eller enestående – er udformningen af gavlene og frontispicerne. For nok søgte historismens bygmestre tilbage til de gamle stilarter, men de veg heller ikke tilbage for at tage arkitektoniske detaljer fra andre egne, og derfor er Fævejles hovedbygning i sin udformning en kombination af traditionelt dansk byggeri og mellemeuropæisk udsmykning.

Interessant er også den store lade fra 1780'erne, som blev opført i den tid, da Fævejle var en del af baroniet Høgholm. Dengang blev tømmeret sejlet fra Norge og ind gennem Kolindsund.

OGN

Ældre luftfoto, der viser Fævejle med den gamle avlsgård og de to gårdrum, et foran hovedbygningen og et, der dannes af avlsgårdens længer.

Klitgård i Husby

Klitgård set fra syd. Stuehuset er fra 1864 og den nye længe tv. i billedet blev opført i 2001 og erstattede et gammelt maskinhus. Det nye hus er elegant tilpasset gårdens byggeskik.

En af de allerældste danske slægtsgårde ligger i Husby Klit, hvor Lilly og Iver Iversen Klit er mindst 14. generation.

I den fredede Husby Klit ligger Klitgård – kun 400 meter fra Vesterhavet. Det er en typisk vestjysk gård, hvor de fire sammenbyggede længer er en arkitektonisk helhed. Stuehuset mod syd er opført i 1864 og udlængerne er fra 1884. I stuehuset er bevaret bord med bænke fra opførelsestidspunktet, og i øverstuen står et chatol, som er jævngammelt med huset. En stor træklods af mahogni landede på gårdens kyststrækning, og den blev bragt ind i stuen, hvor snedkeren udførte arbejdet. (Snedkerens oldebarn er Lilly Klit, der nu er fru i huset.) Gårdspladsen mellem de fire længer har bevaret den gamle belægning af piksten, og man er i færd med at retablere en tilsvarende belægning rundt om de fire længer.

Drift

Gårdens areal består af 90 tdr. land fredet klit og 250 tdr. land eng og sø. Før naturgenopretningen af Vest Stadil Fjord var der 60 tdr. land, der blev dyrket med korn og raps, men efter at naturgenopretningen har hævet vandstanden med en meter, er der ikke noget dyrket areal tilbage. Engene lejes ud til afgræsning. Tidligere havde gården stor produktion af rør, der solgtes til tækkemændene. Rørhøsten foregik om vinteren og var derfor forenelig med den traditionelle landbrugsdrift. Rørhøsten blev opgivet sammen med den egentlige landbrugsdrift, til gengæld fremstiller Iver Iversen Klit tækkeskruer, forhandler rør og vinduer til stråtage. Rørene købes i Ungarn og vinduerne i Polen. Fremstillingen af tækkeskruer begyndte i 1997, og Iver Klit konstruerede selv en maskine, der automatisk klipper ståltråden af i bestemt længde og vikler den om en skrue. I gamle dage havde tækkemanden en medhjælper, der stod inde på loftet for at stikke nålen ud igen, men dels er moderne huse med stråtag isoleret under taget, dels er tagetagen meget ofte udnyttet, så det ikke er muligt at arbejde på den traditionelle facon, og derfor arbejder tækkemændene med Iver Klits tækkeskruer. Nu står der tre maskiner i gårdens maskinhus, som fremstiller tækkeskruerne. I gamle dage solgte man fra Klitgård tagrør, nu sælger man al det som tækkemændene har brug for. Danske tækkeskruer, ungarske rør og polske vinduer.

Der har ikke været køer på gården i Iver Klits tid, og grisen blev sat ud i 1972.

En klitgårds økonomi var uafhængig af de 10 får, der gik i klit terne og de 6 køer i stalden. Dynamikken lå i kystfiskeriet og strandingerne. Ejeren af kysten fik en andel af det strandede skibs værdi, og en god stranding kunne være indbringende. De kendes eksempler på, at en stranding gav lige så meget til gården, som det halve af værdien af en gård med 350 tdr. land. Nu er det slut med strandingerne, skibene har fået kraftigt maskineri og effektivt navigationsudstyr. Tilbage er kun dækslast, og kun paller med træ når ind på kysten. Iver Klits tipoldefar huggede strandede skibe op og kunne derefter sælge tømmeret og kobbernaglerne. Det var en særdeles god indtægtskilde for ham. Og Iver Klit tilføjer, at den tid er forbi, da man blev velhavende af at være strandfoged.

Fiskeriet var en god indtægt. Når der var landet en stor fangst sendte man en løber ind i landet til f. eks. Herning, og så kom folk kørende med hest og vogn for at købe fisk. Da afstanden var stor med datidens hestevogne, var der på gården indrettet en hestestald og overnatningsmuligheder, de der var kommet for at købe fisk kunne vente med at køre hjem dagen efter.

Slægten

Iver Iversen Klits fader, Niels Iversen Nielsen Klit (1912-1989) samlede sin gård og egns historie, som han udgav i en række bøger. Han skrev også en slægtsbog. Heri beretter han, at den ældst kendte jordebog over krongodset i Ulfborg Herred i Riberhus Len er fra 1537. Her nævnes Iver Jensen, der i landgilde betalte 20 torsk og 300 hvilling. Dengang ejede mange fæstere ikke selv deres besætning, og i leje af køer betaltes en årlig afgift "kopenge". Af vogne og redskaber betaltes "vognpenge". Hvornår Iver Jensen kom ind på gården, og om der er generationer før ham, er ikke til at få oplyst, da kildematerialet ikke eksisterer. Sønnen Iver Jensen overtog gården i fæste og betalte 20 rd. i indfæstning. Der er kun få oplysninger om ham, men det vides at han døde mellem 1612 og 1620, for sønnen Iver Jensen – gift med Johanne – overtog fæstet i 1612. Iver Jensen nævntes første gang i Bøvling lensregnskabs sandtolds-

liste fra Torsminde, som ejer og fører af et helt skib, der gav 26 torsk i sandhold. Det var et skib med 10 mands besætning. I 1631 underskrev han til vitterlighed, da en strandet hollandsk skipper solgte sin kornlast til lensmanden. Iver Jensen nævntes da som ærlig og velaget mand på Søndre Klit. Han nævnes i mange forskellige skattelister, og han nævnes i jordebogen for Bøvling Krongods. Landgilden betaltes i fisk og var nøjagtig den samme som hundrede år tidligere. Iver Jensen døde omkring 1640 og sønnen Chresten Iversen blev næste fæster, og han havde gården til sin død i 1665. Hans kone hed Mette Andersdatter.

I 1664 solgte kronen gården sammen med 4 andre på Husby Klit til Henrik Ruse, der overtog Bøvling Slot og gods og fik sit nye gods ophøjet til et baroni med navnet Rysensten. Under dette gods blev Klitgård indtil 1798. Efter landgildematriklen havde gården 3 tdr. hartkorn og svarede stadig 20 torsk og 2 kvarter Hvilling. (Et kvarter var 300 stk.) I Chresten Iversens tid blev de nordligste gårde på Husby Klit hæret af sandflugt. Og han nævnes som sendemand for de skadelidte, men gården her synes endnu ikke berørt. Man må dog gøre sig klart, at der gennem middelalderen er sket ødelæggelser af gårdens vestligste jorder, hvis rester undertiden viser sig på forstranden under klitfoden som engbund med plovspor. Chresten Iversen var også ejer og fører af et helt skib, der betalte 26 torsk i sandtold, men i 1656 fisker han med en lille båd. Det kan være noget midlertidigt, det er tidligere eksempler på fra andre, men intet kan siges for vist, da senere sandtoldslister ikke er bevaret, men tendensen var overalt mindre fartøjer, de såkaldte "halve skibe" eller "koltringer" med 6 – 7 mands besætning.

Sønnen Anders Christensen overtog gården efter faderens død i 1665, og sad med den til sin død i 1672. Han var gift med Bodil Larsdatter, som efter hans død blev hun gift med Tomas Nielsen

(1639-1715). I hans tid gennemførtes matrikeringen (1688). På nær de tørlagte områder, der senere er indvundet fra Vest Stadil Fjord (1866-1956), er gårdens jorder nogenlunde de samme som dengang, men store dele af den gamle mark ligger under klitterne overføjet i 1700-årene. I 1677 får vi de første oplysninger om gårdens besætning gennem ildsted- og kvægskatten. Tomas Nielsen har 2 ildsteder, 2 hopper, 2 køer og 4 får. På Husby Klit var der i alt 15 hopper og 20 køer. Det lyder ikke af meget, men man skal huske, at opgørelsen var grundlaget for en kommende skatteudskrivelse. I 1683 havde Tomas Nielsen 2 heste, 2 køer, 1 kalv, 4 får og 1 svin.

I Anders Christensens ægteskab med Bodil Larsdatter var bl. a. datteren Mette (1672-1718). Hun blev i 1701 gift med Iver Nielsen Fiord (1670-1747), der var Christen Iversens dattersøn, så ægteparret var fætter og kusine. De overtog Klitgård i 1701. Efter hendes død i 1718 blev Iver Fiord gift med Anne Sibasdatter fra Fjandbjerg i 1720. I sine to ægteskaber havde Iver Fiord mindst 14 børn, som han fik vel anbragt på gårde på egnen, hvor der sad gamle slægter. Ved hans død i 1747 omtales bygningerne første gang. Gården var som nu firelænget, men salshuset lå mod nord, det var 24 – 25 fag langt, altså noget længere end det nuværende på 19 fag. Det havde trægulv, hvilket dengang var meget sjældent i bøndergårde, undtagen på klitten, hvor adgangen til savskåret træ var lettere på grund af skibsfarten. Laden lå mod vest, i det sydlige hus var der hestestald, kohus og fårehus. Østhuset med port var lille, men det er almindeligt på egnen. Gården havde stråtag, men væggene omtales ikke, så de må være gamle og muligvis bulhuse, for den slags omtales på Holmslands Klit i 1830'erne.

Sønnen af første ægteskab, Thomas Iversen (1705-1767), overtog gården i 1747 efter stedfaderen. Han var gift 1. gang med Karen Pedersdatter fra Lemvig og 2. gang med Kirsten Jør-

På ladens gavl står opførelsesåret for de tre avlslænger 1884.

Gårdspladsen med pikstensbelægningen.

gensdatter fra Mejlby. Thomas Iversen og sønnen Iver druknede den 2. oktober 1767 sammen med tre andre, da havskibet forliste i et pludseligt uvejr, der også kostede mange andre livet.

Datteren Mette Thomasdatter (1746- ?) – også kaldet Iversdatter Fiord – fik fæstet på gården efter faderens død, og hun blev gift med Iver Andersen Klit (1738-1795) fra Grausgård i Øster Husby. De var dobbelt fætter og kusine, da deres fædre og mødre var søskende. Efter hans død i 1795 sad hun med gården til 1808. I Rysenstens godsarkiv ses, at hun overtog gården i selveje i 1798, men skødet blev først udstedt 27. juni 1804. Den 1. marts 1808 overdrog hun skødet til sin søn Anders Iversen Klit (1776-1852), som i 1802 var blevet gift med Mette Christensdatter fra Tiphede (1772-1869). I hans tid strandede de to engelske lineskibe ved Torsminde, også her inddrev lig. I februar 1825 rantes hele vestkysten af en stormflod, og her på Husby Klit skete flere gennembrud, men gården rantes ikke. I 1823 erklæredes Anders Iversen umyndig, senere blev han periodevis sindssyg. Han var fra sin ungdom ret velstående efter arv fra sin fader, men med sin svoger og fætters hjælp satte han alt over styr, særlig ved kautionsforpligtigelser. Statsbankerotten gjorde sit, og ved gårdens overdragelse til sønnen i 1837 var han faktisk insolvent, men kunne dog sikre sig aftægt. Sønnen Iver Christian Andersen Klit (1813-1902) var derimod en dygtig økonom. Han formåede straks efter overtagelse af indfri faderens største kautionsforpligtigelse, vist nok ved salg af gårdens gamle sølvtoj. Efter 10 år var han gældfri. Da Iver Christian Andersen Klit i 1836 overtog hvervet som strandfoged tituleredes han af Lassen på Åberg som "velfornemme gårdmand", hvilket sig noget om den anseelse han nød helt fra sin ungdom. Han var på det tidspunkt 23 år. Han var gift med Mette Marie Nielsdatter Lodberg (1819-1855), og ved opgørelsen af boet efter hendes død var han ejer af 2000 rd. i fast ejendom, men rygtet fortalte, at han ejede mange rede penge. Der ymtes om en guldskat han havde fundet ved havet.

Niels Iversen Nielsen Klit fortæller videre:

Iver Klit blev enkemand efter 16 års ægteskab og med 5 børn, hvoraf ingen var konfirmeret. Han giftede sig ikke igen, men hans levede til 1867, da børnene var voksne. Han havde også en husholderske, der nok var lidt mere, men hun blev sendt hjem til Holmsland ved sønnen Niels Iversens giftermål i 1875, efter krav fra hans moderens familie. Fakta er, at han hele sin tid blev anset for en meget rig mand. Jeg har intet som helst fundet, der bestyrker denne antagelse. Vel var han gældfri og havde også nogen formue, men beretningerne derom er sikkert meget overdrevne, nogen synderlig habil landmand var han vist ikke, men

*Ladens kraftige tømmer
er strandingsgods.*

gjorde meget ud af fiskeri og havvæsen, og han gav vist ikke en daler ud uden at få to igen. Han byggede gården op fra ny, stuehuset mens han sad som ejer og udlængerne efter han havde afstået den. Han lånte en del penge ud mod pant. Jævnligt måtte han støtte sine ikke for økonomiske børn, og så var han ikke altid blid, når de kom for at få penge af ham. Min fader fortalte en gang, at den ældste søn, Anders Iversen Klit, en i sin ungdom lovende, men senere forsumpet, mand, kom for at låne penge, og "gammel Yver" sagde nej. Da Anders gav sig til at græde, tog den gamle sin ene sutsko af og bad ham tørre sine øjne med den. Det endte dog med, at han fik pengene. Far var den eneste af børnene der tiltalte ham med "du", hvilket de andre børn aldrig vovede.

I 1866 påbegyndtes inddigningen og vandsænkningen i Vest Stadil Fjord, hvad der forøgede gårdens dyrkede areal betydeligt.

I ægteskabet var fem børn, og den tredje, Niels Iversen Klit (1847-1936) kaldet Niels Lodbjerg Iversen, overtog gården i 1875. Han blev samme år gift med Mette Villadsen Lillegaard. I hans tid købtes Den åbergske Forstrand til arvefæste af de tidligere strandforpagtere. I 1896 led havskibet "Thor" havari og skibsfiskeriet ophørte. I 1911 rantes Vest Stadil Fjord af en stormflod, og al lav jord sattes under vand.

I ægteskabet var et barn, Iver Christian Nielsen Klit (1878-1964), som 27. april 1900 blev gift med Else Kirstine Isaksen (1877-1964). De overtog Klitgård i 1919. I 1923 sattes jorden på ny under vand af en stormflod, der brækkede diget nord for Stadilø og ved Tarp. Året efter oprettedes "Digelaget Vest Stadil Fjord", som i 1925 påbegyndte bygningen af hofder på klitens sydende, hvor havet truede med gennembrud. Der fødtes tre børn i ægteskabet, og den mellemste var en søn, Niels Iversen Nielsen Klit (1912-1989), som i 1939 blev ejer af Klitgård. Han passede sin gård, og efter helbredet begyndte at svigte, brugte han tiden til at samle slægtens, gårdens og egnens historie. Hvilket der kom godt en halv snes bøger ud af. I ægteskabet med Andrea Sine Christensen (1916-1997) fik de seks børn, og ældste søn, der var nummer tre i rækken, Iver Christian Iversen Klit blev i 1967 den næste ejer. Han blev 1. april 1967 gift med Lilly Margrethe Bank Olesen, og de værner meget om den historiske slægtsgård. De har sønnen Niels Iversen Klit og datteren Jette Iversen Klit nu Klit Søndergaard.

Klitgård på Husby Klit ligger smukt mellem landevejen og Vesterhavet. Egentlig landbrugsdrift er der ikke meget tilbage af, men som de foregående slægtled har Lilly og Iver Iversen Klit forstået at få en indtægt udefra. Nu er det en stor forretning, der handler med alt hvad tækkemændene skal bruge.

OGN

Mit livs erindringer

Torp Friis Møller

Torp Friis Møller: Mit livs erindringer.

159 sider, 100 kr.

*Købes ved henvendelse til forfatteren
tlf.: 73 69 42 12.*

Forfatteren af denne erindringsbog, Torp Friis Møller, er kendt af mange læsere af dette tidsskrift. Han er en kender af sin egns historie, men også tidligere organisationsmand. I mange år var han formand for Dansk Slægtsgårdsforenings lokale kreds og et markant medlem af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse og bladudvalg.

Torp Friis Møller beretter om sin barndom på Årslevgård, om uddannelsen til landmand og livet som landmand på slægtsgården, hvor han først var forpagter og senere ejer. Nu er det barnebarnet, der sidder på gården. Heri ligger en meget interessant fremstilling af landbrugets udvikling gennem 80 år.

Torp Friis Møller engagerede sig i organisationsarbejde, bl. a. har han været formand for den lokale landboforening, formand for det lokale andelssvineslagteri og formand for Oxeeksport. Dette gav også en plads i Landbrugsrådet. Torp Friis Møllers tid i organisationerne var da sammenlægningerne blev gennemførte, og derfor er det et meget væsentligt afsnit af dansk landbrugs udvikling der beskrives. Det er en meget ærlig bog om livet på gården og om arbejdet i landbrugets organisationer, derfor er den en interessant kilde til sin tid. Der er også en meget fin beskrivelse af jagten, Torp Friis Møllers store interesse. Her fortælles om jagtudøvelsen fra hans ungdom til i dag. Det er et værdifuldt kulturhistorisk afsnit i bogen. Bogen beretter om et både interessant og spændende liv, og den fortjener at blive læst.

OGN

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf. 59 27 59 77

NYE MEDLEMMER

Jytte og Niels Dahl Nielsen
Halkær Skov 3
9240 Nibe

Gårdejere Warla og Ole Rubech
"Peritshauge"
Vesterbro 50
Stjær
8464 Galten

Tage Johansen
Klemenskervej 46
Rø
3760 Gudhjem

Gårdejer
Michael Bangsgaard Kristensen
"Harringgaard"
Harringshedevej 6
7752 Snedsted

Gårdejere Kirsten og
Niels Erik Jervelund
"Grubbe Mølle"
Grubbe Møllegade 2
5600 Fåborg

Gårdejer Jørgen Buhl
"Skæruplund"
Linnetvej 162
7100 Vejle

Gårdejere
Pernille og Klavs Kamuk
"Kvistgård"
Langeskovvej 31
Urup
5550 Langeskov

Blicher som landøkonom

Af dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Som første led i en mindre serie om danske forfattere og deres syn på den danske bonde og hans bestilling retter vi opmærksomheden mod Steen Steensen Blicher. Nu vil mange Blicherkendere straks indvende, at bemeldte forfatter ikke beskæftiger sig synderligt med bønder og slet ikke med deres landbrug. Og sandt er det, at hans fortællinger ikke dufter af kostald og som regel foregår i herregårds- og embedsmandsmiljøer, hvis scenen ikke er forlagt til en røverstue, eller vi går arm i arm med omvandrede natmænd. Og dog: strøet rundt om i historierne er der mange notitser om bønder og landbrug. I "Himmelbjerget" går naturen og "den trætte Landmand" til ro i samme stund; i "Høstferien" er høsten "begyndt ualmindelig tidlig", degnen fra Ulstrup tager tiende for kammerråden, og da de mere eller frivillige "høstarbejdere" vil rive de sidste strå sammen, er det besørget af hoveriets folk. Efter mit skøn er der to forklaringer på Blichers sparsomme brug af bønder og landbrug i sin digtning. For det første må man erindre sig, at han ved siden af sit skønlitterære forfatterskab udfoldede et landøkonomisk, hvor han beskæftigede sig ganske meget med landbrugets aktuelle problemer, og for det andet ligger det daglige bondearbejde og -liv som en stiltiende, men grundlæggende forudsætning for handlingsforløbet i mange historier. Da de to dyngvåde akademikere i "Himmelbjerget" søger ly for regnen i Alling, er gårdejeren, "en aldrende Bonde", straks parat med tørt tøj, "sine to Sønners Klæder", en forklædning, der senere spiller en vigtig rolle i det videre maskespil. Blicherforskningen har selvfølgelig beskæftiget sig en del med hans landøkonomiske forfatterskab, men har nok overset en vigtig pointe. Mens han studerede teologi ved Københavns Universitet, må han have fulgt de forelæsninger, professoren i landøkonomi Gr. Begtrup holdt over landbrugets aktuelle forhold. Som vordende præster og dermed tiendemodtagere havde de unge teologer ligefrem pligt hertil. Begtrup udgav i disse år et flerbindsværk om det danske landbrugs tilstand, provins for provins, og beskrev ikke alene dets aktuelle situation, men kom hele tiden med vidtgående forslag til dets forbedring efter moderne, engelske forbilleder.

Beskrivelsen af det nørrejske landbrug (udgivet 1807-12) fylder tre bind, og selv om det er svært at holde styr på de

tusinder af detaljer, tegner Begtrup dog et livagtigt og veldokumenteret billede af forholdene efter de store landboreformer. Men udviklingen skal gå videre, pointeres det. Agerdyrkningen må moderniseres, husdyrholdet må forøges, og der må først og fremmest dyrkes flere foderafgrøder. På lidt længere sigt må Begtrups synspunkter have udfordret Blicher. Ved siden af agerdyrkningen og husdyrholdet omtaler Begtrup nok uldbinderiet og høringstemaer, i positive vendinger, men ser det hovedsagelig som et historisk anliggende. Teori og praksis i landøkonomisk forstand må nu hentes i udlandet, først og fremmest

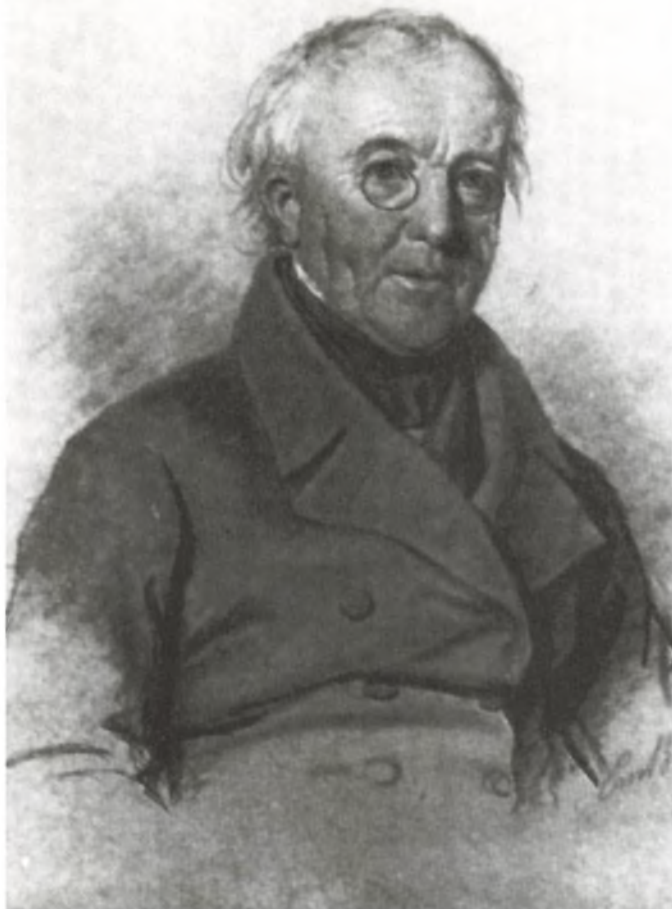
England og omlantes til dansk grund. Selv om Blicher ikke afviser, at dansk landbrug har behov for forbedringer, må udgangspunktet være dansk landmandspraksis, sådan som den er udviklet i livetaget med det danske kulturlandskab. Under Napoleonskrigenes afspærringspolitik lærte en patriot som Blicher og mange andre som han at bero sig på de nationale ressourcer og produkter. Og han holdt fast ved sine grundsætninger længe efter, at de fleste havde udskiftet uldstrømperne og hørskjorterne med engelsk bomuldstøj. Gennem 1820'erne fostrede han storstilede planer om at afvande og kultivere store mosestrækninger i Jylland og samtidig udvikle jysk uldbinderi og høringstemaer. I sine mange breve til embedsmanden Jonas Collin, tillige ledende præsident i Landhusholdningsselskabet og meddirektør for Det kgl. Teater, balancerer han knivskarpt mellem sine interesser som teaterdigter og som landøkonom med speciale i hjemmeindustrien. Det åbner flere døre for ham. Collin bad ham da også om at udarbejde selskabets beskrivelse af Viborg amt, udgivet efter usigelig møje og med mange fodnoter af kritisk natur fra indkaldte smagsdommere.

Docent emer., dr. phil. Erik Helmer Pedersen, formand for Sammenslutningen af Lokalhistorisk Foreninger. Fra 1968 til 2001 var Erik Helmer Pedersen ansat på Institut for Historie på Københavns Universitet. I de kommende numre vil Erik Helmer Pedersen fortælle om danske forfattere og deres forhold til landbruget.

I sin amtsbeskrivelse lægger Blicher på ingen måde bånd på sig, når han skal beskrive det alt andet end lykkelige møde mellem de naturgivne muligheder og den hævdvundne landmandspraksis på den ene side og den landbopolitiske og landøkonomiske visdom på den anden. De jyske landmænd følger kun trop, hvis de kan se deres klare fordel herved. Han er dog på forhånd lidt skeptisk stemt: "Alt modnes seent her i Jylland, ogsaa gode Planer". Når han også her slår så kraftigt til lyd for sin kære hjemmeindustri, skyldes det ønsket om at skabe mere beskæftigelse i hedesognene og dermed

*Steen Steensen Blicher.
Tegnet af Emilius Ditlev
Bærentzen i 1845.*

lavere udgifter til fattigvæsenet. Han forbitres over forsøgene på at "forædle" den jyske kvægrace ved import af udenlandske racer; til gengæld kan der ikke gøres nok for at tilvejebringe gode tillægsdyr af "vor nationale Kvægstamme". I februar 1838 fremlagde han som nvalgt landbokommissær i Randers Amts Husholdningsselskab en plan om at fremme "den ægte jyske Qvæggraces yderligere Forædling", men den led skibbrud akkurat som de fleste andre af hans landøkonomiske udspil. Utrættelig blev han ved. Hørindustrien på Randerskanten skulle fremmes med offentlig støtte, der skulle fremavles nationale rytterheste, og den danske bondebefolkning skulle iklædes en nationaldragt, selvfølgelig med jysk uld som råvare. Desuden tumlede han i begyndelsen af 1840'erne med en plan om at oprette bondehøjskoler i de enkelte provinser. Himmelbjergmøderne i disse år var da tænkt som en talerstol for Blicher i hans tredobbelte rolle som forfatter, folkeoplyser og landøkonom.

Som det er almindeligt bekendt, blev Blichers sidste år langt fra lykkelige. Hans litterære åre tørrede ud, han blev frosset ud af det gode selskab, og hans familieliv som lokal sjælesørger var næppe ét eksempel til efterfølgelse. Han blev mere eller mindre glemt og først langt senere kanoniseret som en af vore største digtere. Som landøkonom talte han for døve øren midt i 1830' og 1840'ernes begejstring for et moderniseret eksportlandbrug, baseret på markedsøkonomiske forudsætninger. Hans tanker om at fremme udmærkede brugsudvikling ved en vekselvirkning mellem hævdevunden praksis og offentlige støtteforanstaltninger blev dog ikke glemt, da de til syvende og sidst var helt på linje med en århundredlang dansk tradition for beskyttelse af bondebruget. Kun en snes år efter enevældens indførelse udstedte Christian V i 1682 en forordning om jordegods, der i dens § 4 bestemte, at hverken landsbyer eller bøndergårde måtte nedlægges "for at forbedre Sædegaardes Avling med", og den gik direkte over i Dan-

ske Lov (5-10-48). Som Blicher udtrykker behovet for den slags reformer i fortællingen "Kærlighed i Vildmosen": "En adelig herre blæste nogle Bønderhytter over ende og opbyggede paa Tomterne det nuværende Lindenberg". En dansk bondegård var dermed offentligt fredet lige frem til 1960'ernes begyndende

strukturpolitik. Når husmandsbrugets venner i de første årtier af det 20. århundrede ivrede for et småbrug, der kunne forsørge en familie, videreførte de i virkeligheden Blichers program fra den ellers så forkætrede amtsbeskrivelse 1839. Især harmede det ham at se leje- eller afbyggerhuse skyde op på herregårdsmarkerne; den rette betegnelse herfor var snarere "Fattighuse, Trælle- eller Tughuse".

Blicher kunne nok være socialt indigneret, men var næppe en samfundsrevser, der kunne drømme om dele kår med bonden eller husmanden. Hans fandt sin sine læsere og hele sin omgangskreds på et højere punkt på den sociale rangstige, og det var den litterære verden, der for alvor tog ham fangen. De sociale skranker var dog ikke engang givne i hans optik; gennem skoling og forbedret uddannelse skulle bonden have mulighed for ad åre at blive Blichers ligemand i åndelig og intellektuel henseende. Præcis her sætter Blichers suveræne digterkunst ind. Det er ikke hans sag at prædike moral og kristelig opbyggelse; i stedet skal læserne gennem eksemplets magt blive klogere på sig selv og på livet. Derved befrier de over tid sig selv for konventionernes og socialvanernes jerngreb. Kunstneren og digteren er derimod ikke bundet af den konkrete virkelighed; de skal begge kunne hæve sig op over hverdagen med alle den forkrænkkeligheder. Et klageskrift fra 1841 "Et Blad af min Levnetshistorie" slutter således: "Naar Spentrup Kirkegaardsjord skjuler den Haand, som skriver, kan det dog være muligt, at En og Anden vil sige: "Den Mand kunde være brugt til Eet og Andet...". Han blev brugt, også som landøkonom og landbopolitiker, men frøet skulle først modnes.

NYT FRA KREDSENE

Fynskredsen

Foreningen på Fyn indbyder medlemmerne og andre interesserede til en tur til Den gamle By i Århus onsdag, den 30. november, hvor vi ser udstillingen "Dansk Jul genne 300 år". Afgang fra Landbo Fyn Damsbovej 11, Vissenbjerg kl. 10.00. Frokost på Thorsmølle Marselisborg Skov. Hjemturen begynder kl. 16.00. Pris: 400 kr., som dækker bus, frokost, entre og guide. Tilmelding senest 1. november til enten Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60 eller Mogens Andersen tlf.: 65 95 80 22.

Der arrangeres en tur til København, hvor der er købt et antal billetter til operetten "Flagermusen" i det nye operahus tirsdag, den 10. januar 2006. Turen udgår fra Landbo Fyn i Vissenbjerg kl. 13.30, har opsamling ved Nyborg Station kl. 14.00. I 17.00 er der rundvisning i Operahuset. Derefter serveres middag inden forestillingen. Pris: kr. 1050. Betaling senest 15. oktober. Da der er begrænset antal billetter sælges de efter "Først til mølle..." dog senest 1. oktober ved Karen Jacobsen tlf.: 64 71 23 60. (Teaterturen er udsolgt!)

Mogens Andersen

Nordsjællandskredsen

Kredsen afholder efterårsmøde med generalforsamling onsdag den 30. november kl. 19.30 på Skævinge Kro. Aftenen indledes med generalforsamling og efter kaffen fortæller landboretsskulent Peter Schou Andersen, Nordsjællands Landboforening om oplevelser gennem 35 år.

Signe Jensen

Sjælland Syd

Kredsen indbyder til højskoledag på Haslev Idrætsefterskole, Bregentvedvej 10, Haslev, den 5. november 2005 kl. 09.30. Der indledes med formiddagskaffe, hvorefter MF Ole Glahn har et indlæg om landsbysamfundene i de nye stor kommuner. Efter frokosten er der sangtime med Kongsted sangkor. Derefter fortæller pensioneret politiinspektør Vagn Ludvigsen, Greve, tidligere chef for station 1 i København, om sit liv i statens tjeneste. Afslutning kl. 16.00. Pris for hele dagen 150 kr. Tilmelding senest 26. oktober til formand Ole Krogh Jensen, tlf. 55 54 00 56.

Ole Krogh Jensen

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten afholdtes den 25. august, hvor vi kl. 13.00 mødtes på Borreby ved Skælskør. Kammerherreinde Loa Castenschiold fortalte om herreborgen, der blev opført i 1550'erne af kansler Johan Friis. Borreby gods har været i slægten Castenschiolds eje siden 1783. Vi så det enestående rococokapel og riddersalen. Derefter besøger vi RGS 90 på Stignæs. RGS 90 står for Råstof og Genanvendelse Selskabet af 1990. Det var en meget interessant gennemgang af miljøanlægget.

Vagn Juel Jørgensen

Århus Amtskreds

Generalforsamling afholdes torsdag, den 27. oktober kl. 19.00 i "De gamle Stald" på Gammel Estrup, Randersvej 4, 8963 Auning.

Først vil cand. jur. Elisabeth Hartlev og advokat Lars Mejlvang fortælle om offentlige myndigheders adgang til vore hjem og virksomheder, offentlig adgang til private områder og hegnsloven samt oprettelse af testamenter. Derefter afvikles den ordinære generalforsamling. Af hensyn til kaffe og lagkage (55 kr.) er tilmelding nødvendig senest 25. oktober til: Anne Lis Ladefoged tlf.: 86 30 17 77, Jørgen Katholm tlf.: 86 33 15 91 eller Niels Thybo tlf.: 86 47 70 29.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, den 7. november kl. 19.30 på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AMU-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledelse.

E. Overby

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Roskilde Kloster

Roskilde Adelige Jomfruklosters hovedbygning er opført i 1560'erne.

Roskilde Kloster eller som det tidligere hed Roskilde Adelige Jomfrukloster, var et af målene for Nordsjællandskredsens sommerudflugt. Det er landets ældste Jomfrukloster – stiftet i 1699. Det skulle være en såkaldt mild stiftelse, hvor adelens og de tre højeste rangklassers døtre kunne optages. Dengang var der plads til 18 jomfruer – konventualinder – foruden priorinden.

En mild stiftelse som Roskilde adelige Jomfrukloster var en barsk institution. De unge adelsfrøkener blev indskrevet til Klosteret, og opnåede de ikke ægteskab, kunne de leve her. Mange adelsfrøkener blev på stiftelsestidspunktet ikke gift, da det ville forringe andre søstres mulighed for at få en god mand. Medgiften var af stor betydning, og skulle faderens formue deles på mange døtre, blev medgiften for lille, og så blev ægtemanden ikke så anset, som det ville være muligt, om nogle af søstrene forblev frøkener på et Kloster.

Roskilde Adelige Jomfrukloster er ligesom f. eks. Vallø og Vemmetofte verdslige institutioner, der blev oprettet i det lutherske Danmark. De danske frøkenklostre fra tiden o. 1700 har intet med katolske klostre at gøre.

Dominikanerklosteret eller Sortebrødrekloster i Roskilde blev efter reformationen revet ned, og materialerne anvendt til opførelse af hovedbygningerne til Åstrup og Selsø. I 1565 mageskiftede kong Frederik den Anden med Mogens Godske, som oprettede en herregård af det tidligere klostres gods. Han opførte den nuværende hovedbygningens tre ældste fløje. Efter nogle handler købte fru Berte Skeel (død 1720) og Margrethe Ulfeldt (død 1703) godset, der i mellemtiden var optaget i sædegårdsklassen. Berte Skeel var enke efter generalløjtnant Niels Rosenkrantz, der faldt i Slaget ved Helsingborg i 1676, men ellers have opnået heltestatus i Den skånske Krig (1675-1679). Margrethe Ulfeldt var enke efter admiral Niels Juel, hvis fortjenester under samme krig er mere kendte. Margrethe Ulfeldt indrettede en smuk kirkesal i den tidligere fruestue. Der stadig fungerer som kirke og betjenes af præst og personale fra Himmelev kirke, i hvis sogn Klosteret ligger. I hovedfløjen indrettedes en stor og meget smuk sal, der viser det bedste interiør af dansk barok. Hovedbygningen er det ældste beboede hus i Roskilde. Den gamle hovedbygning blev i 1906 udvidet med tre fløje, hvor der nu er 8 lejligheder.

Da Roskilde Kloster var herregård havde den et betydeligt tilliggende. Efterhånden som Roskilde by bredte sig opslug-

te den Klosterets jorder. Omkring 1900 omfattede Roskilde Klosters gods 217 tdr. hartkorn. 135 tdr. land var forpagtergårdens landbrug, medens resten var bøndergods og kirkegods. Forpagtergården havde i 1930 30 køer og 2 tyre foruden ungkvæg og kalve samt 7 heste. Der produceredes årligt 250 fedesvin. Når man i dag ser Roskilde Kloster lige øst for domkirken og bispegården er det vanskeligt at forestille sig et landbrug på dette sted.

Riddersalen i hovedbygningens midterfløj.

I 1974 blev Roskilde Adelige Jomfrukloster lagt sammen med Odense Adelige Jomfrukloster, der var stiftet af adelsfrøkenen Karen Brahe. Direktionen for Roskilde Kloster består i dag af et medlem for de tre familier, nemlig: gods-ejer, hofjægermester Stig lensgreve Bille-Brahe-Selby, Rønninge Søgård, godsejer, hofjægermester Jørgen Christian Skeel, Birkelse og direktør James baron Juel-Brockdorff.

Grupper kan få forevist Roskilde Kloster med kirke og riddersal samt andre interessante stuer i det gamle hus. Aftale om besøg for grupper rettes til klosterforstander Niels A. Hesselland tlf.: 46 35 02 19.

Se i øvrigt hjemmesiden: www.Roskildekloster.dk.

OGN

Margrethe Ulfeldt enke efter admiral Niels Juel.

Berte Skeel enke efter generalløjtnant Niels Rosenkrantz.

Inger M. Hansen,
Svalevej 13,
4440 Mørkøv

 POST
B **PP** DANMARK
Magasinpost

Hanssinelund

Dansk Slægtsgårdsarkiv efterlyser bøger af forfatteren Salomon J. Frifelt, og redaktørens gode ven, fhv. sparekassedirektøren Preben V. Andersen, Fuglebjerg, kom forbi med "Bogen om I. C. Christensen" til videre befordring. I bogen beskrev Salomon J. Frifelt mennesket og dr. phil. Hans Jensen politikeren I. C. Christensen. I de milde sommeraftener, er tiden bedre udnyttet ved at sidde i haven og læse gode bøger, end at sidde i stuen og se fjernsyn. Bogen om I. C. Christensen blev hyggelæsning for et par aftener. Både Salomon J. Frifelt og Hans Jensen var dygtige skribenter, så biografien var en både sproglig og faglig berigelse. Det skal oplyses, at historikeren Hans Jensen var født på en nabogård til den gård i hvis have, hvor redaktøren nød og nyder læsningens fryd.

På side 81 stod.:

Boghandler Nielsen i Ølgod viste en dag I. C. Christensen omkring i sit ejendommelige og smukke anlæg "Hanssinelund", hvor han havde rejst mindst en række kendte danske digtere. Omsider kom de til en stor sten, hvor der endnu ikke var nogen indskrift hugget. "Hvad skal der stå på den sten?" spørger I. C. "Den har jeg tænkt at rejse for kvinden," siger boghandler Nielsen. "Og der skal stå: "Pynt hendes lyst – gråd hendes trøst!" "Nå," siger I. C. "Tror De ikke, boghandler, De hellere må vente med at rejse den sten til De har solgt forretningen!"

Efter at have læst disse betragtninger, samlede tankerne sig om plantagen Hanssinelund. Og der blev sendt brev til Peder Møller Frifelt i Ølgod, søn af Salomon J. Frifelt og tidligere formand for bladudvalget i Slægtsgårdsforeningen samt foreningens næstformand og æresmedlem. P. Møller Frifelt kunne bekræfte, at Hanssinelund eksisterede endnu, men dens vedligeholdelsestilstand lader meget at ønske. Der er 11 mindst en indskrift! Boghandler Hans Nielsen (1871-1955) havde købt et stykke hede lige øst for Ølgod. Det blev plantet til og her opførtes et lysthus, der blev et fristed for boghandleren og hans kone, Sine. Boghandlerens haveanlæg skulle have et navn, og han udskrev en konkurrence for det bedst passende navn. Præmien var en potageske. Tømrer Holm havde tilvirket en indgangsportal med navnet "Hanssinelund", og dermed navnet. Omegnens landmænd hjalp til, når der skulle flyttes store sten til bog-

handlerens anlæg. Billedhuggerarbejdet på de 11 mindst blev udført af Mads Petersen, Varde.

P. Møller Frifelt fortæller, at boghandleren var meget gæstfri, og gennem en årrække fejrede han sin fødselsdag med forældrene hos Hans Nielsen, der havde fødselsdag samme dag, nemlig 17. april, dog med en aldersforskel på 57 år. P. Møller Frifelt har været formand for Ølgod Museum, og kunne henvise til en artikel i museets årbog fra 2000, hvor museumsleder Jens Sørensen beretter om boghandler Hans Nielsen.

Boghandleren kunne ikke lide, at folk gik med hænderne i lommerne. Og så kunne han sige: "Går du ikke og bliver hjularmet knægt?" eller "Raske mennesker står ikke med hænderne i lommerne." Hans Nielsen talte ikke, at man stod eller trådte på dørtrinnet. Et dørtrin tjene til at holde træk ude, ligesom et dørhåndtag tjene til at åbne og lukke en dør.

Professor Vilhelm Andersen var i mange år en trofast gæst i boghandlers hjem. Af de to venners brevveksling fremgår, at Hans Nielsen følte sig mæt af dage. Professor Andersen skrev da: "De må ikke blive ked af at holde fødselsdag. Når vi har været tro imod det ægte i vor natur og bliver ved dermed, kan vi godt blomstre, endnu når vi er i færd med at visne. At blive gammel er ikke noget negativt, hver alder har sin positive kraft og skønhed. Der fik De den prædiken, De Ølgods Sokrates, der lever på et sted, hvor de er respekteret af deres menighed og røgtet i Deres stue af Marie og aldrig går med hænderne i bukselommerne på gaden." Marie var husbestyrerinden, der trofast passede hus og boghandler efter hustruens død.

Den store sten i Hanssinelund fik aldrig sin indskrift "Pynt hendes lyst – gråd hendes trøst". Ifølge Jens Sørensen skulle det være en spøg, men boghandleren skulle ofte have sagt: "Vejr og vind og kvindesind – det må man tage som det kommer!"

Hanssinelund er et interessant minde om den store plantningssag, der var med til at udvikle den vestjyske hedeegn omkring stationsbyen. Inden længe opgår Ølgod kommune i en ny og større, så Peder Møller Frifelt håber, at kommunen får sat Hanssinelund i stand før kommunalreformens, for ellers risikerer den at gå tabt.

